

Družbe sv. Mohorja, Novicah, Mladiki, Jutru, Koledarju Goriške Mohorjeve družbe, Odmevih I, II, Žarkih I, II, Zadružnem koledarju, Zadrugarju, ter obeh že omenjenih knjižnih izborih. Milčinski upodablja v zgodbah anekdotične primere človekove duhovne omejenosti, nemoralnosti, banalnosti, preračunljivosti, zavisti, lakomnosti... Njegova pripoved je tekoča in jasna, brez razvidnejše literarizacije, trenutno aktualna (in odzivna) s svojo satirično, posmehljivo noto, eksemplarična, čeprav ne moralistična, didaktična deloma deklarativna. Zgodbe ohranjajo razvidno kompozicijsko-razvojno zgradbo, pač v skladu z moralno-kritično funkcijo in objavo v listih z visoko naklado. Danes bi takemu tipu proze morda rekli zabavni feljton. Milčinski gradi svoje povesti s pomočjo situacije, dialogov, moralke, kritike, parodije, do obveznega razpleta. Nekatere povesti so napisane v prvi osebi, kot da bi pisatelj hotel poudariti tehtnost in resničnost svojega sporočila, čeprav se v takih primerih stil ne spremeni. Deloma so zgodbe vsaj pokrajinsko locirane, nekatere so postavljene v konkreten kraj, npr. Ljubljano, nekatere pa izmišljen. Dogajanja se odvijajo v sodobnosti, a tudi preteklosti. Pisatelju so najljubše »folklorne« teme od ženitovanj do pravdarstva, od žegnanj do hajduštva, od posojilništva do mešetarstva, lovstva, procesij... Zdi se, da je Milčinskemu uspelo (morda po Levstikovem zgledu) s posebno anekdotično spretnostjo napisati Red zlatega runa.

Listki in črtice so izhajali med 1902 in 1932 v Slovenskem narodu, LZ, Slovenskem pravniku, Gospodinjsem koledarju, Jutru, Življenju in svetu, Zadružnem koledarju, Odmevih... Večinoma so, tako kot zgodbe in povesti, opisi in rahlo posmehljiv odsev človeških nravi, naših polpreteklih družbenih razmer, navad, običajev, lastnosti, le da je pripovedna oblika večinoma krajša. Nekateri teksti so kon-

kretnješi s svoji polemičnosti. Nesmrtnost v umetnosti (polemika med Ilešičem in Zupančičem) o minljivosti slave poetov in veljave njihovih del. Večinoma pa so prvoosebni (avtobiografski).

V cikel Iz sodne prakse je urednica Breda Slodnjak uvrstila tri tekste. Sejmski tatje so izšli kot 72. zvezek Slovenskih večernic (1918). Znameniti porotni zagovori so izhajali v Jutru leta 1924, Beležke o kranjskem tepežu pa leta 1925 v Življenju in svetu. Prva povest o okradenem neprevidnem sejmarju razkriva nekatere didaktično-obrambne napotke, v drugem avtor prisluhne šestim porotnim razpravam, zadnja pa je neke vrste folklorno-etnološki esej o tepežu na Kranjskem (v tej »disciplini« smo bili, baje, nekoč prvi na svetu).

In naposled prinaša četrta knjiga Zbranih spisov še tri igre. Iz devete dežele (Slovan 1908) je politična satira na avstrijske parlamentarne boje, Volkašin (1913) in Kjer ljubezen, tam Bog (1913) pa sta ljudski enodejanki.

MAJDA STANOVNIK, ANGLOAMERIŠKE SMERI V 20. STOLETJU

Z osmim zvezkom Literarnega leksikona — Angloameriške smeri v 20. stoletju Majde Stanovnik* smo dobili prvi obsežnejši pregled nekaterih »modernih, protitradicionalistično usmerjenih literarnih smeri 20. stoletja«, kot so jih uveljavile skupine angleških in ameriških avtorjev na angleškem jezikovnem področju zahodne Evrope in ZDA. Pregled teh tokov (imagizem, izgubljena generacija, jezni mladeniči, beatniška literatura) ni pomemben samo zaradi

* Majda Stanovnik — Angloameriške smeri v 20. stoletju, Literarni leksikon, osmi zvezek, DZS Ljubljana 1980, izdaja SAZU, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, opremil Jože Brumen, str. 87)

njihove predstavitve, dopolnjene z odmevi na Slovenskem in v slovenski literarni ustvarjalnosti, marveč tudi kot neke vrste »model« načina predstavljanja tudi drugih literarnih tokov, preteklih in sodobnejših, zlasti slednjih, v zvezkih Literarnega leksikona. Če bo urednikom, predvsem pa avtorjem, uspelo v taki obliki predstaviti tudi druge vidnejše in vplivnejše tokove, bi v nekaj letih nemara dobili tehtno komparativno panoramo smeri, vplivov in odmevov, s čimer bi se poleg obsežnejšega in sistematičnega vedenja bistveno obogatila tudi slovenska literarna zgodovina. Ta se v podrobnostih manj ukvarja s komparativnimi problemi. A tu bi si komparativistika in slavistika lahko podali roko v natančnem, znanstveno zasnovanem projektu.

Pregled angloameriških smeri v 20. stoletju začenja Majda Stanovnik z imagizmom med 1912 in 1917, z začetki v letu 1909, pojemanjem v dvajsetih letih in zadnjim skupnim nastopom leta 1930 v zborniku *Imagistična antologija*. Pobudnik in imenovalc smeri Ezra Pound je v dodatku k zbirki *Zavrnitve* (1912) omenil tudi imagiste in imagistično šolo iz leta 1909. Za prve imagiste je Pound poleg Hulma razglasil ameriško pesnico Hildo Doolittle (1886—1961) ter angleškega pesnika in pisatelja Richarda Aldingtona (1892—1962) in F. S. Flinta (1885—1960). Sem uvrščajo zgodovinarji tudi ameriško književnico Amy Lowell (1874—1950), ameriškega pesnika Johna G. Fletcherja (1886—1950) in Williama Carlosa Williamsa (1883—1963). Majda Stanovnik v obsežni analizi predstavlja značilnosti imagi(ni)zma, njegovo odmevnost (T. S. Eliot, ruski imažinizem — S. Jesenin, Vadim Šeršenevič) in literarne oblike (haiku poezija, polifona proza). S stališča slovenske literarne vede je najzanimivejši pregled imagi(ni)zma na Slovenskem: od prvih odmevov (med obema vojnama) del E. Pounda in A. Lowell ter revije *Poetry*, ruskega ima-

žinizma, obširneje pa proti koncu petdesetih let, zlasti pa v šestdesetih in sedemdesetih letih — prevodi, razprave, povzemanje pesniških oblik in drugih prvin imaginistične poetike (Milan Dekleva, Ivo Svetina, Tomaž Šalamun). V celoti je odmev imaginizma na Slovenskem v sedemdesetih letih še neraziskan in neocenjen.

Zdi se, da je lažje določljiva literarna dejavnost in njena odmevnost pripadnikov »izgubljene generacije«: Ernest Hemingway (1899—1961), Gertrud Stein (1974—1946), kritik Malcolm Cowley, William Faulkner (1897 do 1962), John Dos Passos (1896 do 1970), Thomas Wolf (1900—1938), Francis Scott Fitzgerald (1896—1940) — predsem zaradi bolj generacijske kot poetske sorodnosti. Med odmevi »izgubljene generacije« na Slovenskem je spet opazna najprej poročevalska, razpravna recepcija (ob prevajanju odlomkov in celotnih del), medtem ko so manjše in manj raziskane sledi in vplivi modernega ameriškega leposlovja v izvorni slovenski ustvarjalnosti; od Bartlove novele *Kantata o zagonetnem vozlu* (1934), Hiengovih novel *Mrak* (1955) in *Grob* (1956), Rozmanovega romana *Obala* (1959), romana *Sonce vzhaja in zahaja* (1953) Mimi Malenšek, do *Balade o trobenti in oblaku* (1956) Cirila Kosmača. Predvsem gre za vplive nekaterih del Faulknerja, Dos Passosa in Hemingwaya. Kajpada je natančnejša raziskava o vseh vplivih skoroda nemogoča brez sodelovanja avtorjev samih; preveč je podrobnosti ali pa presplošnosti, ki jih ne velja brez pridržkov pripisati vplivom del pripadnikov »izgubljene generacije«.

»Biopsihološka karakterizacija« »jez-nih mladeničev« za tisto skupino angleških pisateljev, ki so začeli objavljati svoje romane in drame sredi petdesetih let in sta jih družila predvsem podobna tematika in motivika, pa tudi mladeniško zagnana upornost proti uveljavljenim družbenim normam, iz-

ražena v zajedljivo napadalnem in posmehljivem pisanju, se zdi podobna karakteristikam »izgubljene generacije«. V ospredju je generacijska pripadnost in tipičnost, šele nato posamezne značilnosti njihovih literarnih del. Od tridejanke Ozri se v jezi (1956) Johna Osborna (1929), če jo sprejmemo kot začetek »jeznomladištva«, so publicisti povezali v skupino še Kingsleya Amisa (1922), Johna Braina (1922), Johna Waina (1925) in Alana Sillitoa (1928), a le z deli iz petdesetih let. Slovenci smo Osbornovo dramo uprizorili že leta 1958 — ljubljanska Drama, medtem ko je kritika »jezne mladeniče« v glavnem zavračala. Leta 1960 je Marjan Rožanc v dvodejanki Jutro polpreteklega včeraj (uprizorjeni v eksperimentalnem »Gledališču ad hoc«) »adaptiral varianto« Osbornove drame, vplivi tega angleškega dela pa so opazni tudi v Kališnikovi štiridejanki Ozka špranja za sonce (1961) in Partljičevi igri Ribe na plitvini (1968).

Opredelitev beatniške literature je povezana z »beat generacijo«, ki se je v ZDA pojavila nekaj let po drugi svetovni vojni, izraz beatnik pa se je kmalu razširil kot odklonilen vzdevek tudi za neliterate, ki so opozarjali nase z izzivalnim kršenjem splošno veljavnih navad in zakonov v javnem in zasebnem življenju (Majda Stanovnik ne postavlja nikakršne zveze bitništva in bita s skupino The Beatles, čeprav sta pri nas bitnik in bit menda bolj povezana z znanim angleškim ansambлом kot z literarno beat generacijo — vsaj kot širše protestniško gibanje). Literarna generacija se je zlasti uveljavila v desetletju med 1955 do 1965: John C. Holmes, Jack Kerouac (1922—1969), Alen Ginsberg (1926), Lawrence Ferlinghetti (1919), Gregory Corso (1930), Gary Snyder (1930), William Burroughs (1914), deloma Norman Mailer (1923) in Ken Kesey (1935). Majda Stanovnik obširno podaja genezo poteka smeri, analizira izhodišča, vire in značilnosti,

dela predstavnikov »beat generacije« in odmevov pri kritiki, tematiko pa zaključuje s sprejemom in odmevi na Slovenskem.

Da si literarna veda niti v Ameriki niti v Evropi še ni prišla na jasno, ali naj ima beatništvo in beatnike za pojav ali za generacijo, za literarno skupino ali za gibanje, ali za vse skupaj. Lahko razumemo spricho nejasnih meja med temi pojavi, pa tudi zaradi trajanja (v deloma spremenjenih oblikah) še dandanašnji (npr. letošnji Ginsbergovi evropski nsatopi). Verjetno bo morala zgodovina, vsaj deloma, bitništvo sprejeti tudi kot socialno in politično gibanje. V tem pogledu tudi ugotovitev Majde Stanovnik ne gre jemati kot nekaj dokončnega in povsem natančnega. Čas bo verjetno prinesel nekatere korekture in natančnejše opredelitve. To pa velja tudi za odmeve na Slovenskem. Zdi se, da je premalo upoštevana komponenta lastnega pričevanja o stikih in vplivih (npr. Tomaža Šalamuna z ameriškimi pesniki).

MIHA REMEC, PREPOZNAVANJE ALI BELE VDOVE ČRNI PAS

Podnaslov Remčevega Prepoznavanja* »znanstvenofantastični roman« razkriva v pisateljevem literarnem opusu zvrst, ki jo sicer že poznamo (kot eno izmed pripovednih ravnin romana Votlina), vendar pa je šele tu dosežena radikalnost utopičnega sveta v polni meri. Remec je že v zasnovi Prepoznavanj ohranil znani »zemeljski«, človeški svet, kljub nekaterim tehničnim novostim ne preveč oddaljene prihodnosti; izboljšav — predvsem komunikativne in varstvene narave, pa tudi »arhaizmov« (slavčkov glas in nasploh ptičje

* Miha Remec — Prepoznavanje ali bele vdove črni pas, Mladinska knjiga, Ljubljana 1980, zbirka Nova slovenska knjiga, opremil Jure Kocbek s sliko Maksima Sedeja ml., str. 279)